

РАЗВИТИЕ ПАРАДИГМ СУБСТИТУТА ИМЕНИ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОГО В ВОСТОЧНОБАЛТИЙСКИХ ЯЗЫКАХ

Резюме

В статье выдвигается предположение, что парадигмы субститута имени существительного, употребляемые в современных западнолитовских и западнолатышских говорах (ср. жем. *an(a)s*, *ana* и лтш. *viņš*, *viņa*), а также супплетивная парадигма восточнолитовских говоров являются сравнительно недавними инновациями.

На основе данных, полученных при помощи метода внутренней реконструкции и сравнительного метода, автор реконструирует для эпохи общепобалтийского единства парадигмы местоимения (субститута имени существительного) **(j)is*, **(j)ī* и раскрывает внутреннюю (и внешнюю) мотивированность их преобразования.

SMULKMENA

XL

Priesagos *-aitis* patroniminė reikšmė išsirutuliojo iš senesnių deminutyvinės arba priklausomybinės reikšmių, plg. *kepaláitis* 'kepalėlis', *žvirbláitis* 'žvirbliukas' ir *gimináitis* 'giminetis, giminei priklausąs', *pašaláitis* 'pašalietis'. Tokias reikšmes rodo ir K. Sirvydo žodynas, kuriame lenkų *gołąbiątko* ir *kocię* verčiama žodžiais *karwelaytis*, *kataytis*, o lenkų *dźiedźic* — lietuvių *tewikβtaytis*. Tėvavardžiams sudaryti ši priesaga iš seno vartota vakarų Lietuvoje, ypač Žemaičių kunigaikštystėje. Rytų Lietuvoje tam reikalui buvo įsigalėjusios priesagos *-ūnas* ir *-onis*¹. Tačiau Vilniaus šv. Jono bažnyčios XVII a. pradžios krikšto ir santuokų registracijos knygų duomenys rodo, jog *-aitis* tėvavardžiai tada jau buvo gana populiarūs ir Vilniaus mieste, todėl reikia manyti, jog anuomet formavosi vieninga visai Lietuvai tėvavardžių sistema su priesaga *-aitis*². Tokią nuomonę paremia ir K. Sirvydo žodyno duomenys: čia lenkų *chłopowicz* (lot. *coloni filius*) išversta žodžiu *mužikaytis*. Įdomu, jog pavardės sąvoka ir terminas Sirvydo žodyne dar nenusistovėję: žodžiu *pavardė* (III leidime iškreipta *pawerde*) verčiama lenkų *przezwifko* (lot. *cognomen*, *agnomen*), o žodžiu *pražasčius* (*pražasčius*) — lenkų *názwifko* (lot. *nomen*, *cognomen*, *apelatio*). Plg. *pražasti* 'praminti'.

¹ Zinkevičius Z. Tėvavardinė asmenvardžių sistema Lietuvoje. — Baltistica, II priedas. V., 1977, p. 153–154.

² Min. veik., p. 153–155.